

MICHAŁ KUDŁACZ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**WPŁYW METROPOLII NA ROZWÓJ REGIONÓW
W ŚWIETLE STRATEGII ROZWOJU SZCZEBŁA
REGIONALNEGO I LOKALNEGO
(NA PRZYKŁADZIE KRAKOWA, WARSZAWY I WROCŁAWIA)**

Abstract: Metropolitan Center's Influence on Regional Development in the Face of Regional and Local Strategies of Development (Example of Cracow, Warsaw and Wroclaw).

Contemporary processes of metropolisation and globalization causes, that the biggest cities, also in Poland play a key role for socio-economic development of country. Metropolitan centers are hubs flow of goods and services, but also of information, capital and people. Metropolitan areas to be developed, are searching co-operation with others, similar metropolitan centers. Non-metropolitan areas do not have adequate knowledge and capacity of production (especially the higher order functions), not much metropolitan centers may offer to exchange. Predominant metropolis-metropolis contacts causes that non-metropolitan centers are marginalized in the context of an intensive exchange of goods, services, information, capital and people.

The goal of this article is to assess the cohesion degree of strategies of development documents in the context of the regional surroundings of metropolis. Metropolitan centers, are the growth pole for their regional surroundings – units with a high potential for production of higher order services, science, knowledge, innovation, people and capital. This raises the question: how regional authorities intend to use the potential of metropolises on the assumption that metropolises are not usually interested in working on a larger scale with its surroundings? If the regional self-government authorities planning measures to increase flows of metropolis-region and region-metropolis? Therefore, there emerges the hypothesis made in the article that the findings of the development strategies of regional level are not taking under consideration findings of a development strategy of the main city in the region.

The basis of carrying on of assessment relations between strategy of development of region and metropolis (and *vice versa*) was each time a detailed analysis of any relevant strategic documents. In the assessment of the influence was exploited the matrix, which were filled on the basis of detailed analysis and author's individual assessment of the objectives of the strategies. Under consideration included the region of Malopolska and Cracow, Wroclaw and Lower Silesia Voivodship and Warsaw and Mazovia Voivodeship.

Wprowadzenie

Współczesne procesy globalizacji i informatyzacji sprawiają, że świat funkcjonuje na zupełnie nowych zasadach. Do istniejącej dotychczas wzmożonej wymiany dóbr i usług doszedł dodatkowy element: wymiana informacji. Świat uległ „zmniejszeniu”: dzięki postępowi technicznemu możliwe jest stworzenie szybkich, bezpośrednich połączeń komunikacyjnych. Wymiana informacji z najdalszym zakątkiem świata jest niemal natychmiastowa. Taki stan rzeczy, mniej więcej od początku lat 70. XX w. pozwolił na zmianę sposobu postrzegania miast-metropolii i ich roli w procesie rozwoju społeczno-gospodarczym regionów. Globalizacja na ogół kojarzy się z procesem właściwym tylko największym układom osadniczym o zasięgu światowym. Niewątpliwie im większy ośrodek miejski, tym większą rolę w procesach wymiany dóbr, usług i informacji, a także ludzi odgrywa zjawisko globalizacji. Przejście gospodarki światowej od międzynarodowego do globalnego systemu ekonomicznego, poskutkowało ogromnymi zmianami geopolitycznymi warunków produkcji, konkurencji i współzależności. W procesie globalizacji znaczenie relacji między państwami zmniejsza się na korzyść relacji między odległymi często od siebie w znaczeniu terytorialnym gospodarkami lokalnymi i regionalnymi, które połączone kompleksową wymianą, wzmacniają swoją konkurencyjność i współpracę¹.

W metropoliach skupiają się firmy o zasięgu globalnym, które są głównymi konsumentami na rynku budownictwa, oraz infrastruktury sieciowej (m.in. transport, elektryczność, kable telekomunikacyjne, systemy ogrzewcze, woda, ścieki). Dzięki temu rośnie dysproporcja w nakładach inwestycyjnych między małymi miasteczkami a wielkimi metropoliami. W metropoliach instaluje się najnowocześniejsze systemy transportowe, komunikacyjne, buduje się obwodnice, lotniska, wieżowce oraz powierzchnie biurowe i kongresowe. Wskutek procesów globalizacji metropolie stają się węzłami światowych przepływów, coraz bardziej niezależnych od narodowych terytoriów². W metropoliach znajdują się siedziby wielkich korporacji i stąd płyną dyspozycje do zdelokalizowanych ośrodków produkcyjnych. Tu działają banki obsługujące te korporacje, kancelarie prawnicze, doradcze oraz firmy zajmujące się marketingiem i reklamą. Metropolie są także siedzibą środków masowego przekazu o zasięgu krajowym i międzynarodowym, miejscem konsumpcji mieszkańców i przybywających do metropolii gości, interesantów i turystów³.

Metropolie do swojego rozwoju poszukują podobnych sobie tworów, według niektórych poglądów, pomijając obszary niemetropolitalne, jako nieprzydatne do ich rozwoju. Ośrodki metropolitalne dzięki koncentracji potencjału nauki, wiedzy, innowacji oraz podaży sił wytwórczych mogą się dynamicznie rozwijać, prowadząc

¹ Zob. Dembiński (2001), s. 20-22.

² Szczepański, Jałowiecki (2002), s. 227.

³ Smętkowski *et al.* (2008), s. 6-7.

intensywną wymianę dóbr, usług, kapitału, informacji i ludzi, jednak do wymiany szukają partnerów równych sobie. Czy otoczenie metropolii korzysta zatem z potencjału ośrodka metropolitalnego? Czy Władze samorządowe szczebla centralnego dostrzegając potencjał stolic swoich województw próbują go wykorzystać, uwzględniając w strategii rozwoju województwa postulat o potrzebie pożytkowania zasobów metropolii na rzecz otoczenia regionalnego?

Przechodząc do istoty prezentowanego opracowania przyjmuje się, że w realizowanych (zakładanych) koncepcjach polityki rozwoju danego regionu powinna się uwidaczniać rola miasta centralnego, jako mniej lub bardziej ważnej determinanty. Tak sformułowane założenie może prowadzić do wniosku, że w opracowaniu wystarczyłoby ograniczyć analizę do planów poziomu wojewódzkiego. To te instrumenty planistyczne mogą ujawniać wspomnianą relację. Zakresem analizy objęto jednak także strategię rozwoju odnoszące się do skali badanego miasta, przez co możliwe będzie potwierdzenie występowania naturalnych interakcji metropolia–region wynikających z rozwoju funkcji metropolitalnych.

Dzięki rozwojowi metropolii możliwy jest rozwój regionu przez przesuwanie się, lub „rozlewanie” rdzenia (centrum) metropolii na peryferie (otoczenie). Uzasadnieniem brania pod uwagę interakcji rozwój metropolii $\Leftrightarrow$ rozwój regionu jest to, że jeżeli zakładamy, że rozwój metropolii jest determinantą rozwoju regionu, to o sile jej wpływu będzie przesądzać poziom potencjału rozwojowego, jakim dysponuje miasto. Zmiany tego poziomu mogą z kolei zależeć od bliższego i dalszego otoczenia regionalnego. Zdecydowano więc, że interesujące może być nie tylko pytanie o uwzględnianie roli metropolii przez strategię rozwoju województwa, ale również czy i na ile dostrzegana jest w zapisach strategii rozwoju metropolii rola otoczenia regionalnego w jej rozwoju, lub też, czy da się odczytać z planowanych kierunków rozwoju metropolii nieuniknioną (naturalną) interakcję z otoczeniem?

Celem prezentowanego opracowania jest zatem ocena spójności strategii rozwoju szczebla regionalnego i lokalnego w kontekście rozwoju otoczenia regionalnego metropolii. W ogólnym ujęciu, głównym problemem badawczym związanym z analizą branych pod uwagę planów jest rozpoznanie:

1. Czy w konstrukcji ustaleń planów da się zauważyć świadomość ich podmiotów dotyczącą synergicznych związków między rozwojem metropolii a rozwojem regionu (m.in. wykorzystanie odpowiednich koncepcji rozwoju regionalnego i lokalnego)?
2. Czy i na ile ustalenia dotyczące rozwoju regionu nawiązują do ustaleń zawartych w planach rozwoju miejscowej metropolii i odwrotnie?
3. W jakim zakresie, ujawniane w odpowiednich planach, aspiracje rozwojowe metropolii związane są z eksponowaniem funkcji ważnych dla intensyfikacji kontaktów z innymi metropoliami oraz eksponowaniem funkcji ważnych dla rozwoju otoczenia regionalnego?
4. W jakim zakresie realizacja ustaleń planów może wpłynąć na związki rozwojowe między metropolią a otaczającym ją regionem?

Odpowiedzi na postawione wyżej zagadnienia starano się formułować na podstawie analizy strategii rozwoju.

Analizie poddano sześć strategii rozwoju:

- Krakowa,
- woj. małopolskiego,
- stołecznego miasta Warszawy,
- woj. mazowieckiego,
- Wrocławia,
- Dolnego Śląska.

W odniesieniu do każdej ze strategii rozwoju podejmowana będzie próba oceny, w jakim zakresie realizacja zakładanych celów może wpłynąć na relacje metropolia – region. Nie jest to zadanie łatwe, ponieważ na ogół nie pojawiają się cele planów wprost nawiązujące do badanych relacji. Przedmiotowa ocena musi zatem bazować na wnikliwej analizie zapisów strategii rozwoju, umożliwiającej odczytywanie intencji podmiotów przyjmujących zobowiązania planistyczne, aby na tej podstawie podjąć próbę wnioskowania dotyczącego potencjalnych następstw realizacji ustaleń planów. Nieunikniony w takiej sytuacji jest subiektywizm przedstawianych ocen. Niemniej jednak przeanalizowanie ww. dokumentów we wskazanym zakresie wydaje się konieczne.

Dla przejrzystości przedstawianych analiz i formułowanych na tej podstawie wniosków przyjęto, że dominującym narzędziem badania – jednolitym dla wszystkich branych pod uwagę dokumentów – będzie tzw. macierz ocen. Jest ona rozumiana jako tabelaryczne zestawienie celów rozwoju (miasta lub województwa) ujmowanych w danym planie oraz autorskich ich ocen w świetle zakładanych kryteriów. Schemat takiej macierzy zawiera tabela 1.

Tabela wymaga kilku wyjaśnień:

Tabela 1

Schemat oceny wpływu ustaleń planu na relacje metropolia–region

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponad-reregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponad-regionalne	
Cel – 1	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	A
Cel – 2	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	B
...	...	...	...	...	...	...	...
Cel – n	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	Z
Suma	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1-9).

1. Pojęcie *cel* dotyczy oczywiście kierunku rozwoju (miasta lub regionu) zakładanego w strategii rozwoju. Mogą nim być także deklarowane kierunki działań będące elementem polityki danego samorządu terytorialnego⁴. Cele podlegające ocenie w przypadku każdego planu dotyczą odpowiedniego ich poziomu w strukturze hierarchicznej **drzewa celów**. Na ogół są to cele najwyższego poziomu agregacji⁵. W niektórych przypadkach brany jednak będzie do oceny zestaw celów poziomów niższych. W takich sytuacjach podstawą rozważań będzie najczęściej tylko pewna wiązka tych celów, wydzielona ze względu na znaczenie dla badanego problemu.
2. Kluczowe znaczenie w prezentowanej metodyce analizy mają autorskie oceny kierunku wpływu celu (jego realizacji) na kształtowanie się relacji między metropolią a regionem. W tab. 1 są oznaczone symbolem „1/0” ze względu na binarny sposób oceny. Jedyńka będzie stawiana w przypadku istnienia wpływu, zero w przypadku jego braku. Nie zdecydowano się na stopniowanie siły wpływu, z powodu złożoności problemu. Stopniowanie takie wymagałoby bowiem uwzględniania skali skutków realizacji danego celu. Tego rodzaju analizy wyraźnie wykraczają poza możliwości pojedynczego badacza.
3. *Oddziaływanie bezpośrednie* oznacza potencjalny wpływ zrealizowanego celu na rozważane relacje metropolia–region, podczas gdy w *oddziaływaniu pośrednim* brany jest pod uwagę ewentualny wpływ zjawisk i procesów wygenerowanych skutkami danego celu. Uwzględnienie *oddziaływania pośredniego* wynika z chęci rozważenia skutków realizacji celów planu jako stymulatorów dłuższego łańcucha zdarzeń, w których dające się przewidzieć ogniwo może mieć związek z kształtowaniem relacji między metropolią i całym województwem.
4. *Oddziaływanie sprzyjające* lub *oddziaływanie osłabiające* oznacza, że rozważany jest wpływ realizacji danego celu na kształtowanie się zależności między rozwojem danego miasta a rozwojem całego regionu. W dalszych tabelach przyjmuje się upraszczające założenie, że oddziaływania te wykluczają się nawzajem. W rzeczywistości może zaistnieć taka sytuacja, że dany cel w zakresie pewnych zjawisk sprzyja, a w zakresie innych jednocześnie osłabia więzi między rozwojem miasta i jego otoczenia. W przedstawianych dalej analizach wskazane oddziaływanie *sprzyjające* lub *osłabiające* należy więc interpretować jako wybór kierunku wpływu ocenianego jako mocniejszy.
5. W tabeli uwzględniono także ocenę wpływu na powiązania międzyregionalne. Dotyczą one związków typu: metropolia – metropolia. W przypadku zaś rozważanych planów rozwoju województwa będą to powiązania międzyregionalne typu: województwo–województwo. Tego rodzaju oceny nieco wykraczają poza przed-

⁴ Cele rozwoju są to elementy wizji, jako najwyższego poziomu w strukturze celów strategicznych. *Kierunki działań* (działania) to elementy misji (czyli deklarowanych sposobów osiągnięcia zakładanych celów).

⁵ Wynika to z bardzo zróżnicowanej metodyki konstrukcji struktury drzewa celów przyjmowanych w danym planie. Jest to pochodną autorskich pomysłów podmiotów strategii.

miot badań opracowania. Mogą być jednak użyteczne w formułowaniu wniosków argumentujących, która z dwóch koncepcji przedstawianych w literaturze bardziej sprawdza się w praktyce. Mianowicie, koncepcja mówiąca o wzroście spójności między metropolią i jej otoczeniem, czy też koncepcja przeciwna, wskazująca jednocześnie na wzrost znaczenia powiązań międzyregionalnych.

6. W *syntezie uzasadnienia* (zaznaczonej w ostatniej kolumnie każdej z tabel podsumowujących analizę dokumentów strategicznych i operacyjnych, a rozwiniętej pod tymi tabelami) będą brane pod uwagę przede wszystkim, znajdujące się w analizowanych planach, szczegółowe opisy zakładanych celów rozwoju lub kierunków działań, a także ich dezagregacje na bardziej szczegółowe ustalenia. Istotne znaczenie będzie miała również wiedza własna autora opracowania w zakresie natury rozważanych zjawisk społeczno-gospodarczych oraz możliwych ich wzajemnych interakcji.
7. Nie przypisuje się jakiegś szczególnie ważnej rangi sumom znaków umieszczonych w dolnym wierszu macierzy ocen. Będą one tylko orientacyjnym punktem odniesienia dla uogólnionej oceny przedsięwzięć zakładanych w danym dokumencie planistycznym.

1. Strategia Rozwoju Krakowa

Strategia Rozwoju Krakowa została zatwierdzona uchwałą Rady Miasta Krakowa 13 kwietnia 2005 r. Autorzy *Strategii* założyli trzy Cele Strategiczne rozwoju Miasta Krakowa. Cele niższego rzędu zostały określone jako Cele Operacyjne, Programy Sektorowe oraz Zadania. Cele Strategiczne zostały sformułowane w następujący sposób:

- Cel Strategiczny I: *Kraków miastem przyjaznym rodzinie, atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pobytu.*
- Cel Strategiczny II: *Kraków miastem konkurencyjnej i nowoczesnej gospodarki.*
- Cel Strategiczny III: *Kraków europejską metropolią o ważnych funkcjach nauki, kultury i sportu.*

Zauważa się, że zaprezentowane Cele Strategiczne zostały opracowane w taki sposób, że stopień ich ogólności praktycznie uniemożliwia ich analizę pod kątem możliwego wpływu na rozwój Małopolski. Dlatego też zdecydowano się na analizę niższego „piętra” celów (Cele Operacyjne). Dodatkowo zauważa się, że nie wszystkie Cele Strategiczne mogą wywierać wpływ na rozwój otoczenia Krakowa. Rozważając Cele Strategiczne z punktu widzenia rozwoju funkcji metropolitalnych Krakowa, należy stwierdzić, że trzeci z wymienionych celów może najbardziej przyczynić się do rozwoju tych funkcji. W tabeli 2 zamieszczono oceny wpływu według wcześniej opisanej metody.

Synteza uzasadnienia

- A. Zasadne jest założenie, że poprawa warunków funkcjonowania ośrodka naukowego przyczyni się do dalszego jego rozwoju. Będzie to jednocześnie oznaczać umac-

Tabela 2

Relacje metropolia–region wynikające z realizacji założeń
zawartych w Celach Operacyjnych dla Celu Strategicznego
III Strategii Rozwoju Miasta Krakowa

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	
Poprawa warunków funkcjonowania krakowskiego ośrodka naukowego	1	0	1	1	0	1	A
Wspieranie instytucji współpracy nauki z gospodarką	1	0	0	0	0	1	B
Zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacja zespołów zabytkowych miasta	0	0	1	1	0	1	C
Tworzenie warunków materialnych i instytucjonalnych dla rozwoju kultury	1	0	1	0	0	0	D
Tworzenie warunków do lokalizacji central i przedstawicielstw organizacji krajowych i międzynarodowych	0	1	1	1	0	0	E
Tworzenie warunków rozwoju sportu, kultury fizycznej i rekreacji	0	0	0	0	0	1	F
Suma	3	1	4	3	0	4	x

nianie się jednej z głównych funkcji metropolitalnych Krakowa (ośrodek naukowy) przesądzających o stanie kontaktów metropolia – region. Niewątpliwie rozwój tej funkcji doprowadzi do dalszego wzmocnienia dominującej już dzisiaj pozycji krakowskiego ośrodka względem ośrodków regionalnych. Uważa się jednak, że ośrodki regionalne długo jeszcze będą się ograniczać do funkcji dydaktycznych, w małym zakresie wykształcając potencjał badawczo-rozwojowy. Wzrost znaczenia potencjału naukowego Krakowa przyczyni się także do poprawy pozycji miasta wśród krajowych i europejskich metropolii, prowadząc do potencjalnej intensyfikacji wzajemnych kontaktów. Realizacja omawianego celu wyzwoli pośrednio rozwój także innych funkcji metropolitalnych miasta, jak np. związanych z kulturą, wzrostem znaczenia innowacyjnych przemysłów, czy też poprawą atrakcyjności lokalizacyjnej central ponadnarodowych instytucji i organizacji.

- B. Rozwój współpracy instytucji naukowo-badawczych ze światem biznesu może być korzystny dla rozwoju małopolskiej przedsiębiorczości. Na obecności instytucji

otoczenia biznesu, wspierających rozwój krakowskich przedsiębiorstw, mogą skorzystać także firmy małopolskie. Transfer technologii oraz innowacji, może objąć swoim zasięgiem cały region. Wzrost konkurencyjności małopolskich firm, może z kolei przyczynić się do wzmocnienia znaczenia krakowskiego rynku zbytu dóbr i usług, a w efekcie, także i pośrednio prowadzić do wzrostu znaczenia powiązań ponadregionalnych. Można uznać, że osiągnięcie oczekiwań pokładanych przez władze miasta w omawianym celu rozwoju będzie mieć bardzo ważne znaczenie przede wszystkim dla Krakowa, prowadząc do przełamania obserwowanej od lat bariery we współpracy instytucji nauki i gospodarki. Osiągnięcia w tym obszarze szybko jednak będą się „rozlewać” na procesy rozwoju otaczających obszarów; przede wszystkim Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.

- C. Wydaje się, że cel dotyczący poprawy jakości tkanki miejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów historycznych i kulturowych, jest ważny dla samego Krakowa, jednak jego realizacja nie wpłynie zasadniczo na jakość i intensywność oddziaływania metropolia-region. Działania zapisane w omawianym celu również będą prowadzić do podniesienia atrakcyjności turystycznej Krakowa, a więc będą oznaczać rozwój powiązań ponadregionalnych oraz pośrednio, wzrost liczby odwiedzających różne regiony woj. małopolskiego. Wzrost znaczenia wysokiej jakości potencjału kulturowego miasta będzie prowadzić do poprawy jego pozycji na mapie europejskich metropolii, co pośrednio może intensyfikować kontakty typu metropolia – metropolia.
- D. Działania podejmowane w ramach omawianego celu, służą zwiększeniu prestiżu miasta, jego marki, atmosfery, co z kolei może się przyczyniać m.in. do wzrostu atrakcyjności turystycznej Krakowa. To z kolei może wpływać na rozwój kontaktów ponadregionalnych metropolii, wynikających np. ze zmiany struktury odwiedzających, w ramach której większy udział będą mieli turyści z wielkich metropolii, w tym zwłaszcza zagraniczni. Rozwój instytucji kultury to także wzmocnienie ważnej funkcji metropolitalnej Krakowa pełnionej względem regionu. Wiele tego rodzaju instytucji funkcjonuje na potrzeby odbiorców zewnętrznych względem mieszkańców miasta.
- E. Przyciąganie krajowego oraz zagranicznego kapitału, przez tworzenie warunków do inwestowania, będzie oznaczać rozwój ważnej funkcji metropolitalnej, a tym samym wzrost znaczenia przede wszystkim połączeń typu metropolia-metropolia, jednocześnie z możliwością osłabienia bezpośredniego wpływu na rozwój najbliższego otoczenia (zjawisko wysysania wartościowych składowych potencjału rozwojowego). W ujęciu długookresowych procesów rozwoju inicjowanych działaniami na rzecz osiągania omawianego celu, mogą się pojawić efekty pośrednio sprzyjające spójności między rozwojem metropolii i regionu. Prawdopodobny jest bowiem rozwój procesów dyfuzji innowacji przez podmioty funkcjonujące w bliższym i dalszym otoczeniu miasta.
- F. Działania na rzecz realizacji ostatniego z omawianych Celów Operacyjnych będą prowadzić do rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, a także tworzenia

terenów do wypoczynku. Realizacja zawartych w omawianym celu działań, może przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców miasta oraz mogłaby stanowić istotne uzupełnienie w ładzie przestrzennym metropolii względem części przemysłowej czy też biznesowej. Nie wydaje się jednak mieć to istotne znaczenie dla poprawy spójności między rozwojem miasta i regionu. Pośrednio może mieć natomiast znaczenie w kształtowaniu relacji metropolia – metropolia, czego uzasadnieniem jest prawdopodobna poprawa osiągnięć krakowskiego sportu.

2. Strategia Rozwoju Woj. Małopolskiego

Strategia rozwoju województwa małopolskiego została uchwalona przez Sejmik woj. małopolskiego 30 stycznia 2006 r. Koncentruje się na trzech głównych Polach Aktywności⁶:

1. Rozwój społeczny i jakość życia.
2. Konkurencyjność gospodarcza.
3. Potencjał instytucjonalny.

Wyznaczono dla nich trzy główne Cele Strategiczne⁷:

- Cel Strategiczny I: *Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej regionu.*
- Cel Strategiczny II: *Stworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia.*
- Cel Strategiczny III: *Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa*

Synteza uzasadnienia

- A. Ponieważ komunikatywność tak sformułowanego obszaru polityki jest niewielka, należy wyjaśnić – zgodnie z interpretacją przedstawioną w treści *Strategii* – że intencją władz regionu jest lepiej wykształcona, twórcza i przedsiębiorcza społeczność, przesądzająca o wyższej dynamice rozwoju gospodarczego województwa (tab. 3). Władze Małopolski dostrzegają możliwości, jakie ma Kraków w zakresie podnoszenia jakości kształcenia oraz budowy narzędzi wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości na rzecz całego regionu. Ważnym czynnikiem rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw, jest podnoszenie ich innowacyjności oraz transfer nowoczesnych technologii, o czym także w dużym stopniu będzie przesądzać potencjał rozwojowy krakowskiej metropolii. Należy więc spodziewać się postępującej dalszej polaryzacji regionu, z podziałem na Kraków i „reszta” obszaru (najprawdopodobniej Kraków będzie rozwijać się szybciej, ale jednocześnie otoczenie rozwijać się będzie dzięki Krakowowi). Prowadzi to do konkluzji, że chociaż w sposób bezpośredni realizacja omawianego celu nie zmienia powiązań rozwojowych Krakowa i regionu, to jednak

⁶ *Strategia rozwoju województwa małopolskiego* (2006), s. 45.

⁷ *Ibid.*, s. 45.

Tabela 3

Relacje region–metropolia wynikające z realizacji założeń zawartych
w Obszarach Polityki Rozwoju dla Celu Strategicznego
I Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasad- nienia (nr)
	sprzy- jające	osła- biające	ponad- re regio- nalne	sprzy- jające	osła- biające	ponad- re regio- nalne	
Społeczeństwo wiedzy i aktywności	0	0	0	1	0	0	A
Gospodarka regionalnej szansy	0	0	0	0	0	1	B
Infrastruktura dla rozwoju regionalnego	1	0	1	1	0	0	C
Krakowski Obszar Metropolitalny	1	0	0	0	1	1	D
Suma	2	0	1	2	1	2	X

w sposób pośredni – przez stopniową dominację potencjału – będzie prowadzić do „uzależniania” województwa od koniunktury rozwojowej Miasta.

- B. Główną składową tego obszaru aktywności ma być aktywizacja potencjału endogenicznego województwa, prowadząca do poprawy konkurencyjności regionu. Jak się dowodzi w treści strategii, istnieją w tym względzie zauważalne, niewykorzystane rezerwy. W takiej interpretacji omawiany Cel nie wydaje się odgrywać istotnej roli w kształtowaniu relacji region–metropolia. Ponieważ ważnym kierunkiem aktywności ma być m.in. wsparcie konkurencyjności firm międzynarodowych oraz poprawa atrakcyjności regionu dla lokalizacji bezpośrednich inwestycji, Małopolska może tym samym zintensyfikować powiązania międzyregionalne, pośrednio inicjowane wspomnianą poprawą konkurencyjności regionu.
- C. Istotnym elementem dla rozwoju regionalnego są inwestycje w infrastrukturę, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji transportowych. Rozwój dostępności komunikacyjnej, wewnętrznej i zewnętrznej, sprzyja niewątpliwie poprawie drożności kanałów oddziaływania Krakowa na rozwój otaczających go obszarów. Rozwój infrastruktury transportowej (drogowej i kolejowej) oraz teleinformatycznej, z pewnością polepszy dostępność komunikacyjną metropolii (choćaby ze względu na jej centralną lokalizację w regionie. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej (drogowej i kolejowej) sprzyjać zatem będzie intensyfikacji interakcji między metropolią a regionem. Ważnym następstwem będzie także wzrost powiązań ponadregionalnych, wynikający z rozbudowy głównego portu lotniczego regionu, a także modernizacji – leżących w granicach regionu – europejskich korytarzy transportowych (TEN – *Trans-European Networks*).

D. Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) to strefa bezpośredniego wpływu Krakowa na społeczno-gospodarczo-przestrzenny rozwój otoczenia. Choć zdelimitowany KOM nie obejmuje swoim obszarem całego regionu, jego rozwój będzie jednoznaczny z poprawą wskaźników dla całego województwa, ale będzie to następstwem raczej zabiegu statystycznego. Działania nakierowane na rozwój KOM, w tym zwłaszcza na integrację społeczno-gospodarczą obszaru będą wprost przesądzać o wzroście znaczenia powiązań Krakowa i regionu. Istnieje pewne przypuszczenie, że intensywny rozwój KOM w dłuższej perspektywie może w pewnym zakresie odbywać się „kosztem” poziomu zintegrowania całego województwa. To też jest przyczyną wskazania w powyższej macierzy ocen na pośrednie działanie osłabiające. Należy również zauważyć, że rozwój KOM będzie oznaczać pośredni wzrost powiązań ponadregionalnych Krakowa.

3. Strategia Rozwoju Stołecznego Miasta Warszawy

Strategia Rozwoju Stołecznego Miasta Warszawy do 2020 r., została przyjęta przez Radę Miejską 24 listopada 2005 r. Zdecydowano się wskazać w niej pięć Celów Strategicznych, których ocenę wpływu na relację metropolia–region ujęto w tabeli 4.

Synteza uzasadnienia

- A. Zdecydowana większość z planowanych przedsięwzięć w ramach omawianego celu strategicznego nie będzie ani pozytywnie ani negatywnie wpływać na interakcję metropolia warszawska – region mazowiecki. Tylko niektóre z działań, np. podniesienie poziomu wyspecjalizowanych usług służby zdrowia i kultury może pośrednio służyć poprawie spójności rozwoju między Warszawą a Mazowszem. Realizacja tego celu wydaje się neutralna w kształtowaniu związków międzyregionalnych.
- B. Podobnie jak w opisywanym powyżej celu (A) tylko pojedyncze działania podejmowane ramach tego celu strategicznego mogą pośrednio wpływać na relację metropolia–region. Dotyczy to w szczególności przedsięwzięć kulturalnych na światowym poziomie (Cel Operacyjny 2.2) oraz działań na rzecz zwiększenia atrakcyjności Warszawy dla turystów (Cel Operacyjny 2.3). Można zakładać, że te przedsięwzięcia mogą również wpływać na poprawę pozycji Warszawy wśród europejskich metropolii. Wydaje się jednak, że wpływ realizacji omawianego celu w obydwóch przypadkach będzie niewielki.
- C. Zapis tego celu wydaje się bardzo obiecujący dla rozważanych relacji. Jednak analiza rozpisanych w strategii, bardziej szczegółowych celów operacyjnych nie prowadzi już do zbyt optymistycznych, w tym względnie, ocen. W ramach analizowanego Celu Strategicznego planuje się działania na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej zewnętrznej oraz usprawnienie komunikacji publicznej w obszarze metropolitalnym, co powinno doprowadzić do poprawy spójności warszaw-

Tabela 4

Relacje metropolia–region wynikające z realizacji założeń zawartych
w Celach Strategicznych *Strategii Rozwoju Stołecznego Miasta Warszawy*

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	
Poprawa jakości życia i bezpieczeństwa mieszkańców Warszawy	0	0	0	1	0	0	A
Wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców przez pielęgnowanie tradycji, rozwój kultury i pobudzanie aktywności społecznej	0	0	1	1	0	0	B
Rozwinięcie funkcji metropolitalnych, wzmacniających pozycję Warszawy w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim	1	0	1	0	0	0	C
Rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i badaniach naukowych	0	1	1	1	0	0	D
Osiągnięcie w Warszawie trwałego ładu przestrzennego *	0	0	0	0	0	1	E
Suma	1	2	3	3	0	1	x

skiego ośrodka metropolitalnego, przede wszystkim z najbliższym otoczeniem zewnętrznym.

- D. Realizacja przedsięwzięć w ramach tego Celu wydaje się przede wszystkim prowadzić do wzmocnienia pozycji naszej stolicy wśród europejskich metropolii. W krótkim okresie bezpośredni wpływ na kształtowanie związków rozwojowych Warszawy z województwem będzie się raczej osłabiał. Wynika to z bardzo dużego dystansu rozwoju między warszawską metropolią a reszta regionu. Dopiero w dłuższej perspektywie, i to z udziałem działań wykraczających poza przedsięwzięcia podejmowane w ramach omawianego celu (oddziaływanie pośrednie) można się spodziewać wzrostu spójności w relacji metropolia–region.
- E. Działania planowane do podjęcia w ramach ostatniego Celu Strategicznego mają przede wszystkim służyć poprawie jakości życia mieszkańców. Nie wpłyną bezpośrednio na relacje metropolia – region. Trudno także doszukiwać się wpływu pośredniego. Wskazane w Strategii Cele Operacyjne wpłyną niewątpliwie na

kreowanie pozytywnego wizerunku Warszawy na zewnątrz, przyczyniając się do rozwoju funkcji ważnych dla relacji metropolia – metropolia.

4. Strategia Rozwoju Woj. Mazowieckiego

Strategia Rozwoju Woj. Mazowieckiego do 2020 r. została uchwalona na posiedzeniu Rady Sejmiku woj. mazowieckiego 29 maja 2006 r. Władze Mazowsza zamierzają ugruntować swoją pozycję na tle innych regionów Polski, szczególnie w obszarze gospodarki, m.in. przez eliminowanie dystansu rozwoju mającego miejsce w poszczególnych częściach regionu. Planuje się również działania na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców Mazowsza. W związku z powyższym, zaplanowano do realizacji trzy Cele Strategiczne:

- Cel Strategiczny I: *Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa.*
- Cel Strategiczny II: *Zwiększenie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym.*
- Cel Strategiczny III: *Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju (tab. 5).*

Ze względu na dużą enigmatyczność ich ujęcia, charakterystykę *Strategii Rozwoju Woj. Mazowieckiego* przedstawiono w ujęciu Celów Pośrednich, które stanowią

Tabela 5

Relacje region – metropolia wynikające z realizacji założeń zawartych w wybranych Celach Pośrednich *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego*

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	
Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa	0	0	0	1	0	1	A
Zwiększenie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym	0	0	1	0	1	0	B
Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	1	0	0	1	0	0	C
Suma	1	0	1	2	1	1	x

uszczegółowienie Celów Strategicznych. Zredagowano pięć Celów Pośrednich, które staną się przedmiotem dalszej analizy:

- Cel Pośredni I: *Rozwój kapitału społecznego.*
- Cel Pośredni II: *Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu.*
- Cel Pośredni III: *Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy.*
- Cel Pośredni IV: *Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych.*
- Cel Pośredni V: *Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.*

Synteza uzasadnienia

- A. W realizacji tego celu trudno doszukać się możliwości bezpośredniego stymulowania wzrostu powiązań Warszawy z otoczeniem. Zawarty w *Strategii* opis projektowanych działań – m.in. w części dotyczącej tzw. celów pośrednich wskazuje, że być może wyzwolą one procesy, które dopiero pośrednio, i to w dłuższym okresie, będą prowadzić do wzrostu analizowanych powiązań (np. bardziej wykształcone społeczności lokalne, bardziej doceniać mogą szanse bieguna rozwoju). Wydaje się także, że pośrednio możliwy jest wzrost powiązań międzyregionalnych. Wynika to m.in. z zakładanego rozwoju wysokich technologii informatycznych i komunikacyjnych.
- B. Realizacja tego celu nie zwiększy interakcji rozwojowych Warszawy z otoczeniem. Podejmowanie działań na rzecz wzrostu konkurencyjności międzynarodowej regionu, z wykorzystaniem wskazywanych w *Strategii* walorów województwa (głównie potencjału metropolii warszawskiej), może przyczynić się pośrednio nawet do regresu analizowanych powiązań. Już z samej nazwy celu wynika możliwość bezpośredniego wzrostu powiązań międzyregionalnych. Potwierdzają to też bardziej szczegółowe opisy projektowanych działań.
- C. Z punktu widzenia rozważanego zagadnienia jest to najbardziej obiecujący Cel *Strategii*. Jak pisze się w programie, istotnym problemem rozwoju Mazowsza jest konieczność pogodzenia szybkiego tempa rozwoju metropolii warszawskiej z jednoczesną potrzebą zwiększenia spójności regionu, m.in. modernizacji i rozbudowy sieci komunikacyjnej. Brak odpowiednio zaprogramowanych kompleksowych działań może grozić nawet zapaścią społeczno-gospodarczą obszarów peryferyjnych. „Dualizm Mazowsza, przy braku równowagi potencjałów rozwojowych Warszawy i terenów sąsiednich skutkuje obecnie przewagą migracji z terenów uboższych nad procesami „rozprzestrzeniania” rozwoju z Warszawy na otoczenie. Zapewnienie wewnętrznej integracji regionu, przy optymalizacji wykorzystania przestrzeni i zachowania funkcji ekologicznych środowiska kulturowego i przyrodniczego, jest celem kierunkowo zgodnym z polityką regionalną Unii Europejskiej⁹”. Wydaje się, że powyższy cytat jednoznacznie oddaje istotę problemu:

⁹ *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego...* (2005), s. 38.

konieczne zwiększenie roli miasta stołecznego w rozwoju całego województwa. Jednak może się pojawić pewien problem, wynikający z przedstawionej wcześniej ograniczonej spójności tych zamiarów z zamierzeniami zapisanymi w *Strategii Rozwoju Warszawy*.

5. Strategia Rozwoju Wrocławia

Strategia Rozwoju Wrocławia została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia 6 lipca 2006 r. Choć brak w *Strategii* jednoznacznego określenia celów strategicznych, a także celów niższego rzędu oraz zadań, Władze Miasta Wrocławia chcą rozwijać go w następujących kierunkach¹⁰:

1. Rozwój w obszarze ochrony zdrowia.
2. Wsparcie bezpieczeństwa.
3. Rozwój mieszkalnictwa.
4. Inwestycje w edukację i naukę.
5. Kształcenie specjalistów.
6. Rozwój gospodarczy Wrocławia.
7. Stworzenie nowych miejsc pracy oraz warunków do inwestowania.
8. Stworzenie warunków do społecznego rozwoju.
9. Wsparcie poszczególnych grup społecznych (rodzin, zamieszkujących osiedla mieszkalne, sfer akademickich, ludzi kultury, organizacji społecznych, ruchów obywatelskich, przyjezdnych i imigrantów).
10. Rozwój Wrocławia w wymiarze aglomeracyjnym.
11. Rozwój Wrocławia w wymiarze regionalnym.
12. Rozwój Wrocławia w wymiarze krajowym.
13. Rozwój Wrocławia w wymiarze europejskim i globalnym.
14. Wsparcie rozwoju przestrzeni publicznej.
15. Wsparcie rozwoju przestrzeni rekreacyjnej.
16. Wsparcie rozwoju przestrzeni informacyjnej.
17. Wsparcie rozwoju przestrzeni komunikacyjnej.

Na potrzeby prezentowanego opracowania, autor przeprowadził analizę tych kierunków rozwoju, które mogą wpływać na rozwój funkcji metropolitalnych Wrocławia oraz przyczynić się do poprawy spójności metropolii wrocławskiej z otoczeniem. Dlatego wybrano spośród zaprezentowanych powyżej kierunków rozwoju kluczowe dla opracowania, takie jak: inwestycje w edukację i naukę (pkt. 4), rozwój gospodarczy Wrocławia (pkt. 6), stworzenie nowych miejsc pracy oraz warunków do inwestowania (pkt. 7), rozwój Wrocławia w wymiarze aglomeracyjnym (pkt. 10), rozwój Wrocławia w wymiarze regionalnym (pkt. 11) oraz wsparcie rozwoju przestrzeni publicznej (pkt.

¹⁰ Punkty mają charakter tylko porządkowy. Nie stanowią o wadze poszczególnych kierunków.

14), informacyjnej (pkt. 16) i komunikacyjnej (17). Oceny relacji metropolia–region wynikające z realizacji założeń zawartych w wybranych kierunkach rozwoju *Strategii* zostały zaprezentowane w tab. 6.

Synteza uzasadnienia

- A. Rozwój wrocławskich uczelni wyższych, w zakresie poprawy oferty dydaktycznej, badań naukowych oraz infrastruktury, będzie skutkować wzrostem ich znaczenia w regionie. Oznacza to umacnianie się jednej z ważniejszych funkcji metropolitalnych miasta, mającej bezpośrednie oddziaływanie zarówno w wymiarze regionalnym, jak i ponadregionalnym. Należy też zauważyć, że umacnianie się funkcji związanej z rozwojem ośrodka naukowego, pośrednio może mieć przełożenie na rozwój innych funkcji (np. dotyczącej kultury, czy też innowacji) – ważnych także dla rozwoju kontaktów ponadregionalnych. Należy uznać, że realizacja omawianego kierunku rozwoju Wrocławia będzie miała wpływ na umocnienie roli miasta w regionie, a także w strukturze krajowych metropolii.
- B. Rozwój gospodarczy Wrocławia, związany przede wszystkim z intensyfikacją procesów przedsiębiorczości oraz tworzeniem warunków do inwestowania, może

Tabela 6

Relacje metropolia–region wynikające z realizacji założeń zawartych w wybranych kierunkach rozwoju *Strategii Miasta Wrocławia*

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	
Inwestycje w edukację i naukę	1	0	1	1	0	1	A
Rozwój gospodarczy Wrocławia (kształtowanie przestrzeni gospodarczej)	0	1	0	0	0	1	B
Stworzenie nowych miejsc pracy oraz warunków do inwestowania	0	0	0	1	0	0	C
Rozwój Wrocławia w wymiarze aglomeracyjnym	1	0	0	0	1	1	D
Rozwój Wrocławia w wymiarze regionalnym	1	0	0	1	0	0	E
Wsparcie rozwoju przestrzeni publicznej	1	0	1	0	0	0	F
Wsparcie rozwoju przestrzeni informacyjnej	0	0	0	0	0	1	H
Wsparcie rozwoju przestrzeni komunikacyjnej	1		1	0	0	0	I
Suma	5	1	3	3	1	4	x

w sposób bezpośredni negatywnie oddziaływać na rozwój otoczenia. Nie tylko pogłębiać się bowiem będzie dystans między ośrodkiem metropolitalnym a jego otoczeniem, ale także może następować relatywny spadek atrakcyjności lokalizacyjnej reszty regionu. Pośrednio natomiast – w dłuższym okresie – rozwój gospodarczy miasta, zwłaszcza unowocześnianie struktury i wzrost innowacyjny, wzmacniać będzie procesy rozwojowe regionu chociażby przez zjawiska dyfuzji innowacji. Podobnie pośrednio, zaznaczyć się może rozwój powiązań ponadregionalnych.

- C. Realizacja tego kierunku rozwoju jest logiczną konsekwencją wcześniej charakteryzowanego celu (B). Rozwój przedsiębiorczości będzie bowiem pociągać tworzenie nowych miejsc pracy, z których, w sprzyjających warunkach transportowych, będą mogli korzystać także mieszkańcy, przynajmniej obszaru metropolitalnego. Rozwój gospodarczy Wrocławia, może zatem pośrednio przyczyniać się do rozwoju regionu, szczególnie w zakresie pobudzania lokalnych rynków pracy.
- D. Opierając się na zamieszczonej w dokumencie *Strategii* interpretacji tego kierunku rozwoju, należy wyjaśnić, że główną kwestią jest umocnienie roli Wrocławia w obszarze metropolitalnym z zachowaniem pewnej równowagi procesów zachodzących przemian. Nawiązując do przedstawianych wyżej ocen, podobnych celów rozwoju rozważanych miast, należy uznać, że jest to kierunek wzmacniający bezpośrednio oddziaływanie miasta na bliższe otoczenie, ale w dłuższym okresie może prowadzić do osłabiania związków wewnątrzregionalnych (w skali całego województwa).
- E. Rzadko spotykana jest sytuacja, aby strategia rozwoju miasta „zauważała” potrzebę stymulowania rozwoju regionu. Warto przytoczenia jest następujące stwierdzenie zawarte w dokumencie *Strategii*¹¹: „*Wrocław jako lider Dolnego Śląska ma znacznie lepsze perspektywy rozwoju niż Wrocław, który dba wyłącznie o swoje interesy. Co robić, by Wrocław dorósł do tej roli*”. Z opisów projektowanych działań przedstawionych w charakteryzowanym dokumencie wynika wyraźnie możliwość wzrostu spójności procesów rozwoju miasta i regionu.
- F. Rozwój przestrzeni miejskiej, polegający na uporządkowaniu tkanki miejskiej oraz rozwoju infrastruktury Wrocławia, zasadniczo nie wpłynie na jakość interakcji między metropolią a regionem. Można jednak dostrzec, że rozwój infrastruktury komunikacyjnej (lepsze połączenia drogowe, parkingi w systemie *park and ride*) mogą zapewnić oszczędność czasu dojazdu (np. do miejsca pracy), pośrednio rozszerzając zasięg powiązań lokalnych rynków pracy z potencjałem gospodarczym miasta. Poprawa ładu przestrzennego, to także kształtowanie wizerunku metropolii w wymiarze ponadregionalnym.
- G. Inwestycje związane z dostępem społeczeństwa do szerokopasmowego łącza internetowego zasadniczo bezpośrednio nie wpłyną na jakość i częstotliwość interakcji zachodzących między Wrocławiem a Dolnym Śląskiem. Należy sądzić, że może to mieć – ale chyba niewielki wpływ na intensywność powiązań ponadregionalnych.

¹¹ *Strategia Rozwoju Wrocławia...* (2006), s. 39.

- H. Działania projektowane w ramach kierunku *wsparcie rozwoju przestrzeni komunikacyjnej* dotyczy głównie poprawy dostępności wewnętrznej miasta, i w tej części może mieć pośredni wpływ tylko na kształtowanie elementów wizerunku miasta ważnych dla rozwoju kontaktów ponadregionalnych. Przewidywane są jednak inwestycje na rzecz dostępności komunikacyjnej zewnętrznej (np. rozbudowa kolei regionalnej), które mogą się przyczynić do wzmocnienia interakcji zachodzących między metropolią wrocławską a otoczeniem regionalnym.

6. Strategia Rozwoju Woj. Dolnośląskiego

Strategia Rozwoju Woj. Dolnośląskiego została uchwalona 30 listopada 2005 r. Władze Dolnego Śląska postawiły w *Strategii* pięć Celów Strategicznych do realizacji:

- integracja dolnośląska,
- renesans cywilizacyjny,
- społeczeństwo obywatelskie,
- innowacyjna gospodarka,
- otwarcie na świat.

Dalej w dokumencie zostały wydzielone cele cząstkowe oraz Priorytety, które w zamierzeniu mają być spójne z założeniami Strategii Lizbońskiej. Nie została niestety nigdzie wyjaśniona relacja między Celami Strategicznymi a Priorytetami, co powoduje brak przejrzystości badanego tekstu. Do Priorytetów Strategii zostały zaliczone¹²:

1. *Tworzenie sprzyjających warunków powstawania i rozwoju firm innowacyjnych, szczególnie w grupie małych i średnich przedsiębiorstw oraz stymulowanie przedsiębiorczości.*
1. *Rozwój aktywnej polityki zatrudnienia.*
2. *Inwestowanie w zasoby ludzkie.*
3. *Zabezpieczenie społeczne i promowanie integracji społecznej.*
4. *Mobilność pracowników – otwarcie europejskich rynków pracy.*

Ocenę wpływu na relacje metropolia–region wynikające z realizacji założeń zawartych w Priorytetach *Strategii Rozwoju Woj. Dolnośląskiego* zaprezentowano w tab. 7.

Synteza uzasadnienia

- A. Zbyt ogólny opis istoty omawianego Priorytetu oraz kierunków przedsięwzięć służących jego realizacji tylko w zarysie może sugerować potencjalne implikacje w relacjach region – metropolia. Mimo że jest on nakierowany na procesy możliwe do zaistnienia w skali całego regionu, to jednak trzeba zauważyć, że jego osiągnięcie będzie wymagać szczególnej roli wrocławskiej metropolii. To tu bo-

¹² *Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego* (2006), s. 39-40.

Tabela 7

Relacje region–metropolia wynikające z realizacji założeń
zawartych w Priorytetach *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego*

Cele planu	Oddziaływanie bezpośrednie			Oddziaływanie pośrednie			Synteza uzasadnienia (nr)
	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	sprzyjające	osłabiające	ponadregionalne	
Tworzenie sprzyjających warunków powstawania i rozwoju firm innowacyjnych, szczególnie w grupie małych i średnich przedsiębiorstw oraz stymulowanie przedsiębiorczości	1	0	0	0	0	0	A
Rozwój aktywnej polityki zatrudnienia	0	0	1	1	0	0	B
Inwestowanie w zasoby ludzkie	1	0	0	0	0	1	C
Zabezpieczenie społeczne i promowanie integracji społecznej	0	0	0	0	0	0	D
Poprawa jakości zatrudnienia	0	0	0	1	0	0	E
Mobilność pracowników – otwarcie europejskich rynków pracy	1	0	0	0	1	0	F
Suma	3	0	1	2	1	1	x

wiem zlokalizowany jest potencjał mogący odegrać istotną rolę w stymulowaniu rozwoju innowacyjnych firm całego województwa.

- B. Działania Władz Dolnego Śląska na rzecz rozwoju regionalnego rynku pracy, nie przyczynią się bezpośrednio do poprawy spójności między województwem a metropolią wrocławską. Powinny natomiast zwiększyć znaczenie powiązań Dolnego Śląska z innymi regionami. Pośrednio być może będzie to okolicznością nieznacznie poprawiającą tę spójność, ze względu na potencjał wrocławskiego rynku pracy.
- C. Priorytet ten jest w pewnym stopniu rozwinięciem powyższego (B). Inwestowanie w zasoby ludzkie to przede wszystkim rozwój szkolnictwa wyższego oraz systemów doskonalenia zawodowego. Zakłada się także oddziaływanie na wzrost mobilności studentów i kadry dydaktycznej, co może być podstawą wniosku dotyczącego intensyfikacji powiązań międzyregionalnych. W realizacji tego Priorytetu należy zauważyć szczególne znaczenie wrocławskiego ośrodka naukowo-dydaktycznego.
- D. Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczności terytorialnej to niewątpliwie ważne cele rozwoju każdego regionu. Nie wydają się jednak mieć istotnego znaczenia bezpośredniego, czy też nawet pośredniego w kształtowaniu badanych relacji.

- E. Jest to trzeci z kolei Priorytet dotyczący rynku pracy. W tym przypadku główny akcent *Strategia* kładzie na stymulowanie ilości i jakości miejsc pracy. Z opisu Priorytetu, a nawet ze szczegółowej analizy wskaźników projektowanego monitoringu trudno wnioskować o możliwych zmianach dotyczących badanych relacji. Nie wynikają one wprost z ustaleń rozważanej *Strategii*. Można przypuszczać, że podejmowane w tym względzie działania przynajmniej pośrednio mogą wzmacniać pozycję Wrocławia względem reszty regionu (np. poprawa jakości miejsc pracy wydaje się łatwiejsza w gospodarce o bardziej nowoczesnej strukturze).
- F. Jedną z intencji dolnośląskich władz w ramach omawianego Priorytetu jest zwiększenie mobilności miejscowych pracowników jako sposobu łagodzenia

Tabela 8

Sumaryczne zestawienie ocen potencjalnego wpływu ustaleń
planów rozwoju badanych miast i regionów
na kształtowanie się relacji metropolia–region

Miasto (województwo)	Wyszczególnienie		Strategia rozwoju metropolii	Strategia rozwoju województwa
			oceny siły i kierunku oddziaływania	
Kraków	liczba celów w planie		6	4
	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	3	2
		osłabiające	1	0
		ponadregionalne	4	1
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	3	2
		osłabiające	0	1
		ponadregionalne	4	2
Warszawa	liczba celów w planie		5	3
	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	1	1
		osłabiające	1	0
		ponadregionalne	3	1
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	3	2
		osłabiające	0	1
		ponadregionalne	1	1
Wrocław	liczba celów w planie		8	6
	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	5	3
		osłabiające	1	0
		ponadregionalne	3	1
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	3	2
		osłabiające	1	1
		ponadregionalne	4	1

napięć na lokalnych rynkach pracy. Biorąc pod uwagę potencjał wrocławskiego rynku pracy, zwiększenie omawianej mobilności z pewnością będzie prowadzić do zwiększenia wpływu miasta na procesy rozwoju otaczających obszarów, co w krótszej perspektywie może prowadzić do zmian pozytywnych. W dłuższym okresie może mieć także swój udział w zjawiskach negatywnych dla rozwoju regionu, przez procesy drenażu najbardziej wartościowych pracowników.

W pracy sformułowano oczekiwania związane z analizą branych pod uwagę strategii rozwoju (zostały one zaprezentowane we wcześniejszej części). W odniesieniu do niektórych z nich, pomocne mogą się okazać oceny i wskaźniki zamieszczone w tab. 8 i 9. Pierwsza jest prostym zestawieniem sumy ocen zawartych w tabelach charakteryzujących dokumenty planistyczne rozważanych miast i województw. Wykazano w niej także liczbę celów (priorytetów) rozwoju ujmowanych w danym planie i będących przedmiotem przeprowadzanej analizy. Należy zauważyć, że ze względu na różną liczbę celów przyjmowanych w poszczególnych planach sumy ocen nie są

Tabela 9

Wskaźniki ocen potencjalnego wpływu ustaleń planów rozwoju
badanych miast i regionów na kształtowanie się relacji metropolia–region

Miasto (województwo)	Wyszczególnienie		Strategia rozwoju metropolii	Strategia rozwoju województwa	Suma
			Wskaźniki siły i kierunku oddziaływania		
Kraków	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	0.50	0.50	1.00
		osłabiające	0.17	0.00	0.17
		pondregionalne	0.67	0.25	0.92
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	0.50	0.50	1.00
		osłabiające	0.00	0.25	0.25
		pondregionalne	0.67	0.50	1.17
Warszawa	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	0.20	0.33	0.53
		osłabiające	0.20	0.00	0.20
		pondregionalne	0.60	0.33	0.93
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	0.60	0.67	1.27
		osłabiające	0.00	0.33	0.33
		pondregionalne	0.20	0.33	0.53
Wrocław	oddziaływanie bezpośrednie	sprzyjające	0.63	0.50	1.13
		osłabiające	0.13	0.00	0.13
		pondregionalne	0.38	0.17	0.55
	oddziaływanie pośrednie	sprzyjające	0.38	0.33	0.71
		osłabiające	0.13	0.17	0.30
		pondregionalne	0.50	0.17	0.67

wprost porównywalne. Dla wyeliminowania tej nieporównywalności dokonano prostego przeliczenia, dzieląc oceny zawarte w tab. 8 przez liczbę celów danego planu. W ten sposób otrzymano wskaźniki ocen, które ujmują tab. 9. Wyznaczone zostały także wskaźniki sumaryczne (ostatnia kolumna tab. 9).

Wnioski

Ważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych rozważań:

1. W żadnej z analizowanych strategii rozwoju, w zasadzie nie ma bezpośredniego odwoływania się do teoretycznej koncepcji rozwoju. Nic więc dziwnego, że możliwe do świadomego, odpowiednio uporządkowanego wykorzystania, związki synergiczne między rozwojem regionu a rozwojem miasta centralnego są raczej ignorowane. W przypadku niektórych planów poziomu regionalnego można zauważyć odpowiednią rolę przypisywaną – chociażby pośrednio – metropolii, głównie przez wskazywanie na potrzebę zintegrowanego rozwoju tzw. obszarów metropolitalnych (tak jest przykładowo w *Strategii Województwa Małopolskiego*). Pośrednio ujawnia się to również przez grupy celów nawiązujące do konieczności aktywizacji ośrodków miejskich województwa (dolnośląskie, mazowieckie).
2. W ustaleniach analizowanych planów miast wojewódzkich nie występuje bezpośrednie odniesienie do potencjalnej roli otoczenia regionalnego w kreowaniu rozwoju miasta. O związkach takich można się jedynie domyślać szczegółowo analizując zapisy stosownych dokumentów.
3. Jak wiadomo, przedmiotem analizy były plany dwóch poziomów terytorialnych, a mianowicie plany rozwoju miasta-metropolii oraz plany rozwoju województwa. Jest dosyć charakterystyczne, że ustalenia przyjmowane w planach jednego poziomu w żadnym z rozważanych przypadków „nie widzą” ustaleń planów drugiego poziomu. To prawda, że podmiotami planów są niezależne względem siebie władze samorządowe, ale też trudno nie zauważyć, wręcz koniecznej integracji wysiłków obydwóch poziomów w realizacji zakładanych celów rozwoju. Opisany przypadek świadczy o braku należytej współpracy w projektowaniu kierunków rozwoju. Jeżeli nawet współpraca taka jest sygnalizowana, to ma najprawdopodobniej znamiona fasadowości. Nie bez racji wydaje się też przypuszczenie, że ignorowanie przez plan rozwoju miasta ustaleń planów rozwoju województwa, i odwrotnie, jest wynikiem braku wiary w skuteczność przygotowanych instrumentów planistycznych. Wydaje się to być dosyć symptomatyczną właściwością polskiej praktyki planowania.
4. Plany rozwoju metropolii w zauważalnie większym stopniu koncentrują się na rozwijaniu funkcji ważnych dla podnoszenia rangi kontaktów międzymetropolitalnych, a tym samym nie mających bezpośrednich związków ze stymulowaniem rozwoju regionalnego. Jest to szczególnie widoczne w zamierzeniach samorządu

warszawskiego i krakowskiego; w nieco mniejszym stopniu samorządu wrocławskiego. Można przypuszczać, że istotną przesłanką takiego stanu rzeczy jest niedorozwój typowych funkcji metropolitalnych naszych największych miast i wynikająca z tego potrzeba nadrabiania zaległości, pozwalająca w niedługiej perspektywie na dołączenie do grupy liczących się europejskich metropolii.

5. Przedstawione oceny potencjalnej siły i kierunku wpływu realizacji ustaleń badanych planów na kształtowanie relacji rozwojowych metropolia – region, wskazują na interesujące prawidłowości:
 - W nieco większym stopniu pozytywny, potencjalny wpływ dotyczy planów poziomu metropolitalnego, i w zasadzie nie stanowi to zaskoczenia. Plany poziomu wojewódzkiego, na ogół uwzględniają bowiem potrzebę ograniczania różnic w rozwoju wewnątrzregionalnym.
 - Nie jest także zaskoczeniem większa rola pośredniego oddziaływania na kształtowanie wskazywanych relacji. Możliwość oddziaływania bezpośredniego ogranicza się na ogół do jednego, a najwyżej dwóch stawianych celów (priorytetów) rozwoju.
 - W śladowym tylko stopniu można się doszukiwać negatywnych, dla badanych relacji, następstw realizacji przyjmowanych ustaleń.
 - Spośród planów rozwoju badanych miast i województw najsilniejsze pozytywne oddziaływanie zauważa się w odniesieniu do Krakowa i woj. małopolskiego, naj słabsze zaś w przypadku Wrocławia i woj. dolnośląskiego.

Literatura

- Dembiński H. P., 2001, *Globalizacja – wyzwanie i szansa*, [w:] *Globalizacja*, J. Klich (red.). Instytut Studiów Strategicznych, Kraków.
- Smętkowski M., Gorzelak G., Jałowiecki B., 2008, *Diagnoza problemów rozwoju obszarów metropolitalnych i rekomendacja delimitacji obszarów metropolitalnych w Polsce*. Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG, UW, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego*, Dolnośląski Urząd Wojewódzki, Wrocław, 2006.
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013*, cz. I, Sejmik województwa małopolskiego, Kraków, 2006.
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020*, Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Warszawa, 2005.
- Strategia Rozwoju Wrocławia – „Wrocław w perspektywie 2020 plus”*, Urząd Miasta Wrocławia, Wrocław, 2006.
- Strategia Rozwoju Krakowa*, Urząd Miasta Krakowa, Kraków, 2004.
- Strategia Rozwoju Stolecznego Miasta Warszawy do roku 2020*, Urząd Miasta Warszawy, 2005.
- Szczepański M. S., Jałowiecki B., 2002, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*. Wyd. Scholar, Warszawa.